

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ»

Кирильченко С. М., Аркуша А. О., Павленко Є. Є., Зелененко Н. О.
Національний фармацевтичний університет (м. Харків)

Анотація. Після детального вивчення та аналізу різних розділів роботи кафедр фізичного виховання вищих навчальних закладів України та ближнього зарубіжжя зібрано матеріал, який покладено в основу навчально-методичного комплексу дисципліни. У статті представлена та описана його блок-схема, практичне використання якої дасть можливість планувати, виконувати й контролювати різні види навчально-методичного та інформаційного забезпечення. Останнє, крім програмного, включає в себе навчальні посібники і методичні рекомендації (в електронній і роздрукованій версіях); каталоги основної та додаткової спеціальної літератури; плани-конспекти теоретичних, методичних і практичних занять; питання та вимоги для самостійної роботи студентів; вимоги для підготовки і складання заліків, контрольні нормативи і тести, інша методична та довідкова інформація.

Ключові слова: навчальна дисципліна, фізичне виховання, блок-схема, навчально-методичний комплекс, інформаційне забезпечення.

Аннотация. Кирильченко С. М., Аркуша А. О., Павленко Є. Є., Зелененко Н. О. Учебно-методический комплекс дисциплины «физическое воспитание». После детального изучения и анализа различных разделов работы кафедр физического воспитания высших учебных заведений Украины и ближнего зарубежья собран материал, который положен в основу учебно-методического комплекса дисциплины. В статье представлена и описана его блок-схема, практическое использование которой дает возможность планировать, выполнять и контролировать различные виды и формы работ. Кроме программного материала, она включает в себя (в электронной и распечатанной версиях) учебные пособия и методические рекомендации; каталоги основной и дополнительной специальной литературы; планы-конспекты теоретических, методических и практических занятий; вопросы и требования для самостоятельной работы студентов; требования для подготовки и сдачи зачетов, контрольные нормативы, тесты и др. методическую и справочную информацию.

Ключевые слова: учебная дисциплина, физическое воспитание, блок-схема, учебно-методический комплекс, информационное обеспечение.

© Кирильченко С. М., Аркуша А. О., Павленко Є. Є.,
Зелененко Н. О., 2011

Abstract. Kiriltchenko S., Arkusha A., Pavlenko E., Zelenenko N. **The educational-methodological complex of discipline of the «Physical education».** The material was collected due to the detailed study and analysis of various sections of the departments of 'physical education' of the higher educational establishments of Ukraine and neighboring countries and was put in the basis for teaching complex subjects. The scheme of this complex is presented and described in the article. Its practical use will provide an opportunity to plan, prepare (to perform) and control various types of training and methodological informational support (IS). IS of physical education includes also (in electronic and published versions) train aids and methodical recommendations; catalogue of the basic and additional special literature; summary plans of theoretical, methodical and practical studies; questions and requirements for self-instruction of students; requirements for passing the credits, control norms, tests and other.

Key words: educational discipline, physical training, training and methodological complexes, informational support.

Постановка проблеми. Сучасний фахівець будь-якої галузі професійної діяльності повинен відповідати стандартам надійності й конкурентоспроможності на європейському ринку праці. Важливість цього визначається активною інтеграцією України до європейського економічного та освітнього простору, а підписання Болонської конвенції пред'являє підвищені вимоги до якості підготовки молодих спеціалістів.

Характерною ознакою сучасної вищої освіти є постійне її доповнення, оновлення та вдосконалення, зокрема впровадження кредитно-модульної системи відповідно до вимог Болонського процесу (В. Д. Кремень, 2004; В. В. Приходько, 2008). Національний фармацевтичний університет України (НфаУ), який є базовим для всіх вищих та середніх фармацевтичних закладів, одним з перших включився в експеримент по впровадженню в медичних ВНЗ України кредитно-модульної системи навчання.

Відомо, що технології сучасного виробництва і праці передбачають інтенсифікацію трудових процесів, потребують високої міри напруження опорно-рухового й сенсорного апаратів спеціалістів, а також активізації в них процесів мислення, уваги, пам'яті та психоемоційної сфери. У зв'язку з цим важливе місце у формуванні та розвитку потенційних можливостей особистості сучасного студента займають фізична культура і спорт та один з її розділів – професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП). Остання повинна сприяти, насамперед, укріпленню здоров'я студентів, а також досягненню ними високого рівня готовності до високопродуктивної навчальної та майбутньої трудової діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз спеціальних джерел (О. А. Андрющенко, 2003; В. П. Черних та ін., 2003, 2004; В. В. Приходько, 2009) показує, що, крім нормативно-правового забезпечення навчання, у нових умовах одними з першочергових заходів щодо впровадження кредитно-модульної системи у ВНЗ є наступні:

1. Розроблення навчальних програм з конкретних предметів згідно з принципами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).
2. Забезпечення всіх студентів навчально-методичною літературою та їхніми електронними версіями.
3. Підготовка, видання (перевидання) підручників, посібників, методичних рекомендацій для дисциплін, які вивчаються у ВНЗ;
4. Упровадження в практику сучасних освітніх інновацій, інформаційних, комп'ютерних і мультимедійних технологій, а також активних методів нав-

чання тощо.

У зв'язку з вищевикладеним, розробка схеми навчально-методичного комплексу дисципліни «Фізичне виховання» та її перевірка в практиці з використанням активних форм навчання, проблемно-пошукових, інформаційних і комунікаційних методів є актуальним дослідженням, яке має велике практичне значення для усіх вузів України.

Мета нашого дослідження – розробка та вдосконалення навчально-методичного комплексу дисципліни «Фізичне виховання». Для досягнення мети були розроблені наступні **задачі**:

1. Провести інформаційний пошук щодо даної проблеми.
2. Використовуючи системно-структурний підхід, розробити схему навчально-методичного комплексу дисципліни «Фізичне виховання».
3. Перевірити її в практиці роботи кафедри фізичного виховання і здоров'я НфаУ.

Методи та організація дослідження. У роботі використовувалися наступні методи:

1. Вивчення та аналіз науково-методичних джерел.
2. Вивчення практичного досвіду роботи кафедр фізичного виховання ВНЗ України.
3. Системно-структурний аналіз.
4. Педагогічні спостереження та експеримент.

Усі дослідження проводилися на базі кафедри фізичного виховання і здоров'я Національного фармацевтичного університету в період з вересня 2006 по жовтень 2011 року. Педагогічний експеримент, в якому приймали участь студенти I-го та II-го курсів стаціонарної форми навчання, відбувався протягом 2008–2009 та 2009–2010 навчальних років.

Для виявлення ефективності заходів, які впроваджувалися, на I-ому і II-ому курсах були сформовані експериментальні та контрольні групи. У контрольних групах навчання проводилося за традиційною схемою, в експериментальних – з використанням розробленого навчально-методичного комплексу. Системно-структурний підхід передбачав раціональне використання основних блоків схеми при вирішенні конкретних задач під час тематичних і модульних контролів в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Результати та їх обговорення. Керуючись вищевикладеним, викладачами кафедри фізичного виховання та здоров'я НфаУ був виконаний великий об'єм робіт, направлений на вирішення саме вказаних задач.

Так, була розроблена та апробована на практиці типова програма навчальної дисципліни «Фізичне виховання» для студентів спеціальностей «Фармація»,

«Клінічна фармація», «Технологія парфумерно-косметичних засобів» і «Технологія фармацевтичних препаратів». В 2006 р. вона була затверджена МОЗ України, а в 2008 р. опублікована [13]. Тепер ця програма використовується як база для підготовки робочих програм для студентів інших спеціальностей, які сертифіковані в НФаУ і його коледжі (див. рис.).

У теперішній час технології навчального процесу якісно змінюються: до 35 % навчального навантаження виділяється на самостійну роботу студентів (СРС). Особливо це важливо для фізичного виховання, яке вимагає від них не тільки інтенсивної праці на обов'язкових (за розкладом) так званих «аудиторних», але й на самостійних заняттях. Ефективність СРС повинна забезпечуватися чіткою її організацією, контролем, а також створенням для цього необхідних умов: наявністю спортивної бази (спортивних, тренажерних залів чи майданчиків), роботою бібліотек (читальних залів), кількістю та фундаментальністю літературних джерел, доступом до мережі Інтернет, відповідним інформаційним і методичним забезпеченням. У зв'язку з вищевказаним, викладачами кафедри підготовлений – і щорічно поновлюється – анотований (в електронній та роздрукованій версіях) список основної (по фізичному вихованню, спорту, здоров'ю і туризму) та додаткової спеціальної (по анатомії, фізіології, гігієні, медицині та ін.) літературі, яка знаходиться в бібліотеці університету та на кафедрі фізичного виховання. Крім цього, окремо підготовлений перелік статей, які опубліковані у фаховому журналі «Теорія та методика фізичного виховання» (Науково-методичний журнал ТОВ «ОВС» – Освіта – Виховання – Спорт). У теперішній час цей перелік включає в себе статті з 17 тематичних розділів, які можуть бути використані при вивченні відповідних питань як викладачами кафедри, так і студентами університету. Разом з трьома кафедральними комп'ютерами, які підключені до системи Internet, це робить можливим оперативно робити пошук необхідної інформації.

Загальновідомо, що в теперішній час кількість студентів, котрі мають різні відхилення в стані свого здоров'я чи хронічні захворювання, набагато збільшилася. У зв'язку з цим вони на заняттях з фізичного виховання виконують лікувальну фізичну культуру (ЛФК), яка використовує фізичні вправи з лікувально-профілактичною метою для більш швидкого й повноцінного відновлення здоров'я й попередження ускладнень захворювання. Ми вважаємо, що навчання технології моніторингу здоров'я, формування знань, умінь і навичок самоконтролю – одне з головних завдань фармацевтичних і медичних ВНЗ. Особливо це стосується тих студентів, які часто хворіють, мають хронічні захворювання або відхилення в стані свого здоров'я й фізичного розвитку.

Виходячи з цього, на кафедрі була розроблена й апробована система самоконтролю для студентів, які займаються ЛФК. Її ключовою ланкою є щоденник самоконтролю – інформаційна база суб'єктивних і об'єктивних даних, яка дозволяє контролювати, аналізувати й оцінювати своє здоров'я й фізичний розвиток (тобто здійснювати їхній моніторинг). Така організація навчального процесу на кафедрах фізичного виховання ВНЗ зробить можливим, по-перше, реалізацію дидактичного принципу свідомості й активності; по-друге, виконання профілактичних або реабілітаційних заходів кожним студентом особисто; по-третє, удосконалення професійної підготовки майбутніх бакалаврів і фахівців.

Для інформаційно-методичного забезпечення програмних вимог дисципліни «Фізичне виховання» викладачами кафедри підготовлено (в друкованих типографським способом версіях) навчальні посібники і методичні рекомендації відповідно до основних розділів робочих програм: легкої атлетики, спортивних ігор, оздоровчої та атлетичної гімнастики, професійно-прикладної фізичної підготовки. Крім того, для якісного проведення навчального процесу, який би відповідав сучасним вимогам, також підготовлені

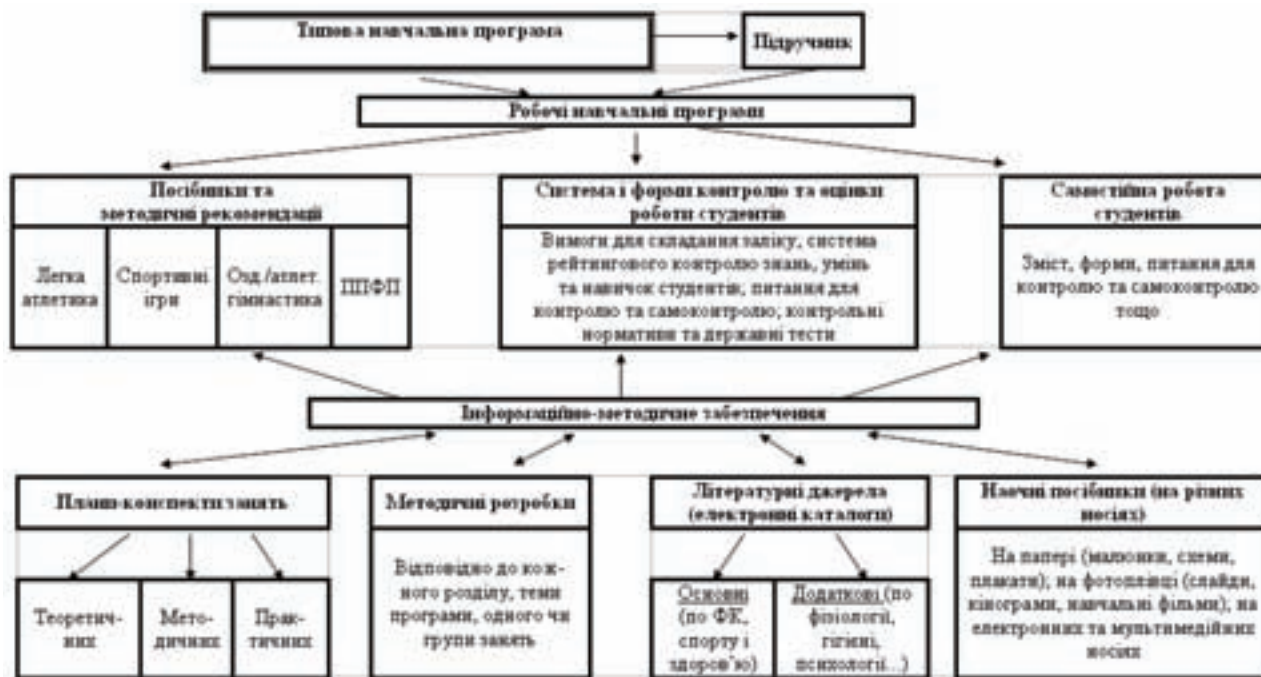

Рис. 1. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Фізичне виховання»

Кирільченко С. М., Аркуша А. О., Павленко Є. Є., Зеленик Н. О. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

в електронних та роздрукованих версіях розширені плани-конспекти практичних занять для першого та другого із вищевказаних розділів. Це дає можливість користуватися ними як викладачам (при підготовці аналогічних тем), так і студентам (при відпрацюванні пропущених занять).

Для забезпечення самостійної роботи студентів (СРС) розроблений відповідний тематичний план для кожного з модулів (1, 2 – для I курсу; 3, 4 – для II курсу). У розділ СРС, крім теорії (вивчення відповідних літературних джерел, наприклад, «Фізична культура та основи здорового способу життя», «Основи контролю та самоконтролю під час фізичного виховання» тощо), представлені до кожних з основних розділів практичні завдання. Їх самостійне виконання допомагає студентам готуватися до поточного, модульного і підсумкового контролю.

Для полегшення вивчення ними навчального матеріалу в умовах кредитно-модульної системи також підготовлені:

1. Вимоги до знань, умінь та навичок, якими вони повинні оволодіти при вивченні дисципліни «Фізичне виховання»;

2. Питання для самоконтролю;

3. Інформаційно-довідковий матеріал (таблиці контрольних нормативів, державних тестів, функціонального стану організму людини відповідного віку, статі та фізичної підготовленості тощо). Уся основна інформація з навчального процесу знаходить своє відображення на відповідних стендах, які розташовані в доступних для студентів місцях.

Для інформаційно-методичного забезпечення практичних «аудиторних» і самостійних занять готується банк наочних посібників на різних носіях:

1. На паперових (малюнки, схеми, плакати);
2. На фотоплівці (слайди, кінограми, навчальні фільми);
3. Електронні та мультимедійні (комп'ютерні дискети та DVD диски).

Висновки:

1. На основі аналізу літературних джерел та узагальнення практичного досвіду, використовуючи системно-структурний метод, була розроблена блок-схема інформаційно-методичного забезпечення роботи кафедри фізичного виховання ВНЗ.

2. Перевірка якості оволодіння навчальним матеріалом студентами експериментальної та контрольної груп показала достовірно вищі оцінки в перших, котрі займалися відповідно до розробленої структурно-системної моделі в умовах кредитно-модульного навчання.

3. Упровадження розробленої моделі в практику роботи кафедри фізичного виховання і здоров'я НФаУ протягом трьох років дозволило швидше та ефективніше організувати і проводити заняття зі студентами стаціонарної форми навчання.

4. Перевірка основних положень, методичних підходів і матеріалів в практиці навчання дає підґрунтя рекомендувати їх для практичного використання в навчальному процесі не тільки медичних і фармацевтичних, але й інших вищих і середніх навчальних закладах України.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у доповненні та вдосконаленні інформаційно-методичного забезпечення роботи кафедри фізичного виховання з використанням блок-схеми, інноваційних та нетрадиційних методів навчання.

Література:

1. Андрющенко О. А. Система бібліотечно-інформаційного забезпечення галузі фізичної культури і спорту в Україні: [автореф. дис...канд. пед. наук : 07.00.08]. – Х., 2003. – 20 с.
2. Зайцев В. П. Технології, які формують здоров'я в освітньому просторі кафедри фізичного виховання і спорту / Зайцев В. П. // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 2. – С. 20–21.
3. Коновалов В. В. Використання інформаційних технологій для управління навчальною роботою кафедри фізичного виховання навчальних закладів / В. В. Коновалов, О. Г. Піддубний, О. М. Івлєв // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теорет. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2011. – № 1. – С. 136–140.
4. Кредитно-модульна система організації навчання у контексті Болонського процесу в національному фармацевтичному університеті : [навч.-метод. посіб.] / [Укл. В. П. Черних та ін.]. – Х. : НФаУ, 2004. – 68 с.
5. Лямец В. И. Системный анализ : [учебное пособие] / В. И. Лямец, А. Д. Тевяшев. – Харьков : ХТУРЭ, 1988. – 252 с.
6. Навчально-методичне забезпечення в Національному фармацевтичному університеті : [довідник] / [Укл. В. П. Черних та ін.]. – Х. : НФаУ, 2003. – 164 с.
7. Огнистий А. В. Фізичне виховання в умовах кредитно-трансферної системи (з досвіду викладання курсу у ТНПУ ім. В. Гнатюка) / Огнистий А. В. // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 1. – С. 8–12.
8. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / [За ред. В. Д. Кременя; Авт. кол.: М. Ф. Степко та ін.]. – Київ-Тернопіль : Вид. ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
9. Осіпцов А. В. Шляхи удосконалення психолого-педагогічних умов організації професійно-прикладного фізичного виховання учнів і студентів в системі неперервної освіти / Осіпцов А. В. // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 3. – С. 9–11.
10. Приходько В. В. Педагогічна технологія формування навчальної діяльності студентів як засіб забезпечення якості вищої освіти / В. В. Приходько, С. О. Шевченко, О. Г. Ясєв // Вища школа. – 2009. – № 6. – С. 39–47.
11. Раєвський Р. Т. Соціальне замовлення на фізичне виховання студентської молоді у XXI столітті / Р. Т. Раєвський, С. М. Канішевський // Теорія і практика фізичного виховання. – Донецьк : ДонНДУ, 2004. – № 2. – С. 37–42.
12. Свістельник І. Р. Новітні технології у структурі інформаційного забезпечення фізкультурної освіти /

Свістельник І. Р. // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 1. – С. 29–31.

13. Фізичне виховання: програма навчальної дисципліни для студентів вищих фармацевтичних навчальних закладів та фармацевтичних факультетів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації / [за ред. А. О. Аркуші, С. М. Кирильченко, Н. І. Ізмайлова]. – Х. : Вид-во НФаУ, 2008. – 60 с.

14. Физическая культура студента : [ученик] / [Под ред. В. И. Ильинича]. – М. : Гардарики, 2002. – 448 с.

15. Хоряков В. А. Модульна технологія навчання з фізичного виховання студентів ВНЗ в контексті Болонського процесу / А. Б. Хоряков, Л. І. Безугла // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 4. – С. 39–42.